

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOFORUM
FINLANDENSIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XL,

CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,

PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMANIOR.

HIST. ET ANTIQVIT. MEMBRO,

Publicæ honorum censurae submittit

GABRIEL DOMANDER,

Stip. Reg. Tavastensis.

IN AUDITORIO MAJORI die X Decemb.

A. MDCCXCVI,

Horis ante meridiem confvetis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

THESIS I.

Haudquaquam Ornatus orationis unum hoc spectat, ut oratio placeat & delectet; sed illius vim, ad sensus auditorum afficiendos, flectendosque eorum animos, maxime respicere contendimus.

Thes. II. Quamvis Memoriae exercendae artem inter partes Rhetorices minus commode referri existimemus; hanc tamen facultatem oratori adeo necessariam esse judicamus, ut, cui illa desit, is optime sibi consulat, si munus oratoris omnino non attingat.

Thes. III. Parum vero probandum eorum censemus consilium, qui operam orationibus sacris memoriter ediscendis & recitandis hactenus apud nos adhibitam, minus necessariam habentes, Orationes sacras descripto recitari volunt.

Thes. IV. Licet facultas loquendi ad cogitata nostra cum aliis communicanda necessario non requiratur; dubium tamen non est, quin illa praestantissimum sit adjumentum, haec non minus aliis patefaciendi, quam menti ipsi sistendi, & magis perficiendi.

Thes. V. Ad jurium jurandorum religionem & sanctitatem tuendam non parum pertinet, ut caveatur, ne homines severioribus juramentis, aut ad diligentiora exactioraque officia perficienda jurati obstringantur, quam quae praestare iis datum est; secus enim si fiat, desperatio eorum perfecte servandorum, homines ad ea primum laxius interpretanda, deinde negligentius servanda, impellit.

Thes. VI. Recentioris temporis Philosophi, qui de felicitatis nostrae quaerendae studio minus faventer judicant, quomodo hypothesin suam cum canone, experientia non minus quam ratione probato, *Hominem nihil omnino posse appetere, nisi quod bonum sibi videatur*, conciliare queant, fatemur nos non perspicere.

Thes. VII. Quamvis ceteros auctores clasicos Latinos sibi debita haudquaquam privare velimus laude; eloquentiae tamen studiosis inprimis *Ciceronem* assidue legendum, non uno nomine commendamus.

tus fuerit, dubium videri potest: quod hunc nonnisi dignitatem majorem, novumque honoris nomen, uni Canoniorum priorum attulisse, Canoniarum vero aut etiam Præbendarum numerum non auxisse, credi queat (681)?

s*) Errorem hoc loco Auctori nostro obrepisse, atque hinc *Magno* Episcopo male tribui, quod antecessor suus *Conradus* jam fecerat; ex iis quæ supra p. 562-565 adduximus, liquere putes? Si enim vel ita explicare hunc locum velis, ut repetiisse & severius inculcasse consilium ab antecessore suo inquit dicas; obstat tamen huic rationi quod totius rei, in vita *Conradi*, nulla omnino ab Auctore facta sit mentio, quodque de parte Decimarum Ecclesiasticarum Pauperibus olim debitarum, Canonicis residentibus assignata, ne verbum quidem habeat: adeo ut non plenissimam de historia hujus consilii habuisse cognitionem videatur? Quod sane mireris! An *Magni*, tum Præpositi, consilio & opera, licet *Conrado* adhuc pedum Episcopale tenente, res perfecta fuit? Non constat. Cfr. supra p. 565.

De Sacello Omnium Sanctorum, quod hic Episcopus in tempore Præposituræ suæ, impensis Ecclesiæ fecit erigi, supra (p. 551) pauca diximus. Verba autem Auctoris aperte

K k k k

perte

(681) Quod idem fere in Upsaliensi quoque Ecclesia evenisse, ostendit vetus *Chronicon* cit. (Ed. SCHEFFERI p. 165)? In Aboënsi certe Ecclesia Præbendam aliquam peculiarem huic muneri attributam haud fuisse, non modo ex defectu literarum quarumcunque idem commemorantium colligimus, qui in *Registro Eccles. Ab.* observatur; sed etiam inde, quod in Libro Rationum Capituli, sæpe laudato, tempore reformatæ apud nos Ecclesiæ confecto, nulla omnino talis Præbendæ sit mentio. Videtur itaque Decano nunc hæc nunc illa Præbendarum antiquiorum (aliquando forte plures?) cessisse?

parte indicant, neque Episc. *Conradum*, neque *Magnum* suo sumtu illud *construxisse*; licet uterque benignum se in illo consilio urgendo atque adjuvando præstiterit: quod *Conradus*, (sub quo opus perfectum fuit, quique illud consecravit, & horas *Virginis Mariae* in hoc Sacello perpetuo decantandas instituit) *Parochialem Ecclesiam in Nummis* (prope Aboam) cum singulis obventionibus & redditibus *Episcopalibus* & *Curati memoratae Capellæ incorporavit* (682); *Magnus* vero (qui & auctor & effector operis fuerat præcipuus) illud & bonis prædialibus magnifice dotavit, & ornamentis ac dotalibus preciosis decoravit. Quo magis mirum obvenit, quod hanc Episcopi nostri curam atque liberalitatem prorsus silet *Rev. RHYZEIUS* (in vita ejus); qui de *Conradi* quoque consilio minus commode memorat (683). Anno 1471 Capellam hanc (sive Sacellum hocce) fuisse perfectum, ex annotatione *Petri Petri* supra (p. 605 not. 659) allata didicimus: unde intelligitur, male *MESSENIUM* hoc opus ad a. demum 1476 retulisse (*Scand. L. X p. 21*). Aliorum etiam (amicorum suorum) liberalitatem huic suo consilio subvenisse, reperimus

---

(682) Cultum igitur Divinum in Ecclesia *Nummis* per constitutos *Vicarios* perpetuos postea celebratum fuisse, verisimile est: quales in *Rusko* fuisse, supra vidimus (p. 406 not.); cfr. etiam supra p. 253 not.

(683) De Episcopo nempe *Conrado* scribit: "Han tilsatte ock vis-
sa Sångare som alla dagar skulle sjunga *Jungfru-Mariæ* horas Ca-
nonicas, förordnandes them til ærliget underhåll the vanliga Pastora-
lier af *Nummis* Sökn." "Quam hæc ab Auctoris nostri verbis ac testi-
monio abeant, facile quisque videt." *MESSENIUS* rectius significat,
Horas illas canendas Episcopum instituisse in Sacello quod fundaverat
in Divorum omnium honorem. Sed præter altare illius Sacelli, XII
alias Ecclesiæ Aboënsis aras initiasse, male ibidem dicit; nisi XII men-
dum est typographicum, pro XI?

mus (684). — Non parum vero difficultatis nobis creat, quod hujus Capellæ altarisque sui, prædiorumque ac reddituum ad illud pertinentium, non modo in Libro Rationum Capituli Aboënsis sæpe nobis commemorarum ac R. *Gustavo I* exhibitarum, nulla prorsus occurrat mentio (quasi omnino non existisset), sed etiam in *Registro Eccles. Aboënsis* prædiorum ei donatorum, (de quibus tamen magnifice adeo Auctor noster loquitur), nulla fere notitia

K k k k 2

(684) Inter literas quæ ad Monasterium Nådendalense olim pertinerunt, in Bibliotheca Regia Stockholmensi jam servatas, sequentes occurrunt: "I Herrans nampa Amen. Jach *Knuth Posse* Våpnare och Höfvidsman på Kastilholm på thenna tijdh, kennis och kungör, thåt jak medh godhan vilia och beradno modhe, medh mijne ålkelige Huusfrues Brigittå Götzstafz dotters jaa, samptykkio och godvilia, hafver undt och gifvit och medh thetta mit närvarandes opne brees unner och gifver, *alle Helgone Capella* i Aabo Domkyrkio, Gudi till loff och åra; Jounfru Mariæ, sancte Jacob och alle helgona i humberijke, fore min och minne föråldra slålegagn, til een evige messe uppekelle i föreskrifua capella, alt mit köpe goodz i Talliala by liggiande i Kalvola Soken i Sæxemåki häredhe. Ty afhender jak mik och minom arvom, och allom androm, åhoo the helst kunno vara, förde godz, boo och boskap, medh huus och tomt, aker och ångh, skogh och skiul, uthmarker, silkevattn och åre-skogh, quarn och quarneftada, torp och torpeftada, och medh alla andra tillagor och uthagor, thåt thy nw tilhörer åller af alder tilhört kafver, åller och uppspories kan, och tilegnar thet förde alle helgone Capelle till ewerdeliga ågo. Til meera visfo och vitnesbördh, bedher jagh årliga och vålbördiga mån Gödeke Nielsfon och Torsten Biörnsfon, Våpnere, at hångia tkeras incigle medh mine egne nidhan undher thåtthe brees, som skrifvat och gifvet år i Abo anno D:ni Millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto, in crastino passionis b. Henrici Episcopi & Martiris." Exscripsimus has literas ex Apographo, cura ÖRNHJÄLMII olim (non maxima diligentia, inprimis quo ad veterem orthographiam) confecto, quod inter monumenta Reg. Academiæ Histor. Antiquitt. & Liter. r. Humanior, servatur. Autographon in Regia Bibliotheca Stockh. reperiri putamus.

ta exhibeatur (685). Quam rem explicare haud valemus. Plura in dicto Sacello fuisse altaria, ex verbis Auctoris nostri

(685) Adest quidem (Fol. 254) titulus, *Copie litterarum Capellani Omnium Sanctorum concernentium*. Sed nullæ tamen tales reperiuntur literæ, nisi illæ quibus *Helvicus Stoltefoth* (cfr. supra p. 440 not. 395) anno jam 1418, adeoque longe ante hanc Capellam fundatam, Ecclesiæ Cathedrali *ad ejus fabricam* (ut tum loquebantur, h. e. ad ipsum ejus ædificium extruendum & reparandum) prædium suum *Ventiala* (Parceciæ Lundo) legaverat, quæque eadem jam Fol. 124 descripta habentur. Inscriptio tamen iis hujusmodi nunc præmittitur: "Littera Donationis D:ni Heluici super prædio Ventila pro altari Omnium Sanctorum. 1418." Forte huic altari postea tributum fuit, ob verba donatoris, quæ enim tamen sensum non involcebant. Initium nempe litterarum tale est: "Fore allom them thetta breff höre eller see, Kennis jach *Heluich Stoltefoth*, Kirkeherre j Töffuesala, met tesfo myne opne bressue, at jak met godan wilia och berodno modhe, epter myne vener och frender rodh och samtickio, hauer vnt och giffuit och met allom råth uplatith j Gudz heder oc alle Guds helgone, oc sancti Henric, Domkirckionne j Abo tiil henne byggningh, före myna föräldra siåla och myna, alt myt Godz j Wentialåby i Lunda Sokn lighiande" &c. Caterum, cum toto deinde Folio (254) nullæ aliæ, præter breves has literas, reperiantur; cæterarum descriptionem, impedimento aliquo interveniente abruptam fuisse, credas; undè lux uberior huic rei prærepta fuit. Domum tamen in Urbe ad hanc Capellam pertinuisse, sequentes literæ testantur: "Vi Kort med Gudz (nadh. &c.) oc Capitulum ther sama stadz Kennomps och Kungörom, at vj hafuom samtigth, sulbordat oc stadfast the gordha och tompthe skipte, som giordh äro mellan all Gudz helgone altare, Sancte Ericx altare oc Hans Guldsmedh j Abo, swa at Hannus anamade tiil sigh sancte Ericx tomptth på hörnet när hans gambla tomptth, oc han uploth all helgon then tomptena som ligger mellan hans gord oc alle Gudz helgone Stenhws, som äre - - - bred, oc sancte Ericx altare beholle alle Gudz Helgone gord, som hustru Elin aff Serkilax och hannes årwingia hade giffuit under for:de alle Gudz helgone altare. Huilken tompt är - - - bredh och - - - upa längdhen. Tiil mere visfo och vitnisbyrdh latom vi hengia vort Secret nedhan for thetta breff. Datum Abo anno D:ni MCDLXXX octavo, prima die mensis Aprilis. &c." (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 182).

nostri fere colligas: "& sepultus est (Episc. Magnus III) in Sacello Omnium Sanctorum, ante altare S. Salvatoris" Sed non nisi unius *Registrum Eccles. Ab. meminit* (686).

sss). Aperte Auctor noster *Lapidem aneum* h. e. laminam sepulcralem aneam, (en Koppars plåt, en stiftva af Koppars eller Metall (687),) qua sepulcrum, lapidis loco tegerecur, ad Chorum Corporis Christi, de Flandria afferri curasse, & supra sepulcra duorum Episcoporum, videlicet Magni (Favast) & Olavi, collocasse, testatur. Unde igitur haulerit suum then store Kopparsstoden Rev. SPegel (*Svenska Nyr-ko Zist. II Del. p. 397*, in vita nostri) expiscari non potuimus; quem temere, etsi meliora aliunde facile percipere licuit, contra concordem veterum auctoritatem sequitur Rev. RHYZLIUS, habens en Kopparsstod. Jam a. 1466, cum adhuc eslet *Præpositus*, Magnum nostrum hanc rem perfecisse, MESSENIUS dicit, *Scand. I. c.* (quem reliqui sequuntur), idque *sumtibus Cathedralæ* (quod *impensis Ecclesiæ Cathedralis* interpretantur) fecisse alibi (*Chron. Episcopor.* in vita nostri) addit; qua de re utraque, nostra quidem monumenta nihil commemorant.

ttt). De *Canuto Porsse*, viro summis in Patriam meritis clarissimo, cfr. VON STIERNMAN *Höfd. Minne II Del. V. Bok. 4 Cap. VI B. I C. IX B. I. C.* (in *Fol. Hebd. Ab. a. 1785 Append. p. 214 sq. & p. 234*, Cel. GJÖRWELL *Svenska Mercur. a. 1557*, mens. *Sept. p. 271 sq.*) Præfecturam *Castelholmensem* (s. *Alandiæ*) a. 1466, 1484, & 1494
K k k k 3
gestis-

(686) L. I. nuper c. c.

(687) En Koppars-håll non male MESSENIUS *Chron. Rhythm. Finl. p. 3*. Minus commode in *Chron. Episcopor. Cippum aneum vocat*. laminam vero aneam recte *Scand. T. X p. 20*.

gessisse reperitur; *Croneburgensem* (i. Tavastiæ) a. 1485 & 1487 (688); *Wiburgensem* a. 1483, in qua urbe a. quoque 1495 contra Rusios defendenda egregiam præstitit operam. A. 1487 arcem Raseburgensem, quam vidua *Laurentii Axelii* (Tott) tenuit, expugnatam Regni Administratori (Stenoni Sture) restituit; cui etiam Gothlandiam occupaturo suppetias attulit (689). Inter Regni Senatores a. jam 1473 comparet (690), classi Armigerorum (*Wäpnare*) semper annumeratus, utpote qui Sturii constans amicus, ad Equestrem (*Riddare*) dignitatem nunquam pervenit (691). Inter res suas gestas nulla celebrior est clade Rusorum, ab oppugnatione urbis *Wiburgensis* sua fortitudine & arte repulsum; quod facinus multis mirabilibus auctum figmentis (692), *Magicarum* etiam

(688) Est quoque nobis ad manus *apographon* Literarum *Oldvi Johannis* (*Olof Johanssons*) Judicis Territorii *Säxmakiensis*, a. 1479 datarum, quibus scribendis adfuisse & Sigillum suum appendisse dicitur *Ärtik ok vålboren mann Knwt Posse, Hoffvitzman på Croneborgh*; nisi in anni nota error insit?

(689) Vid. *Chron. Rhythm.* Majus p. 524, 525, 526. Nec dubium videri potest, quin expeditioni adfuerit, quam *Swanto Sture* contra *Iwanorodiam* a. 1496 suscepit. Cfr. l. c. p. 550. Ac in Prælio *Brunkebergensi* a. 1471 insignem præstitisse fortitudinem constat, OL. PETRI *Chr.* ad h. a. cfr. V. DALIN *Svea Rikes Hist.* II Del. 18 Cap. 19 §. p. 779.

(690) Vid. HADORPHII *Append.* ad *Chron. Rhythm.* p. 281. Anno jam 1470 hac dignitate auctum fuisse, ait Nob. UCGLA (*Svea Rikes Råds-Längd*) P. III N:o 612 p. 62.

(691) Nisi inter multos illos Equites auratos locum forte invenit, quos R. *Johannem* a. 1497 creasse, constat? (Cfr. VON DALIN l. c. C. 19 §. 20 p. 836). Nulla enim monumenta, quæ *Possi* nostri meminertint, ab eo tempore usque ad mortem suam nobis hæcenus innotuerunt.

(692) Cfr. BAHDE *Disf.* mox citandæ p. 13-18; STIERNMAN *Höfd. Minne* II D. IX B, I C, in *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785 *Append.* p. 235-239,

etiam artium infamiam ei, a posteritate credula, comparavit (693). Recte scilicet observarunt viri docti, nullam talium artium ab eo adhibitarum mentionem in monumentis coævis fieri (694), sed fabulam insulsam multo post, ex fama plebeja ab hominibus superstitionis, credulis, ingeniique obtusioris temere arrepta atque propagata, fuisse enatam (695). Non est improbabile, hostes, partim per turris partem bombardis discussam irrupentes, casu hujus a nostris incensæ horumque resistendi callida audacia turbatos, terrore fuisse panico captos, ac effuse fugientes magnaque strage affectos, ipsos (ut & nostros) putasse, non sine cœlesti ope contingere hæc potuisse; unde apparitionum, iis temporibus plebi superstitionis sæpe

---

(693). Cfr. Disf. M. ANTONII BAHDE de *Tonitru factitio Viburgensis*, Præside Nobil. JOH. IHRE Ups. 1740 ventilatam; p. 7 sq.

(694) Nihil hujusmodi habet *Chronicon Rhythm. Majus*, rem diligenter persequens, p. 541-544; nihil OLAUS PETRI *Chron.* ad a. 1495; nihil noster Episcopus Magnus Nicolai in Literis ad Archiep. *Jacobum Ulphonis* ap. V. STIERNMAN (*Tal om de Lärde Vetenskapers tillstånd i Svea rike under Hedendoms och Påfvedoms tiden*, p. 68 sq. not.). Cfr. BAHDE l. c. p. 9 sqq. v. DALIN l. c. §. 14 p. 823, & Anonymus qui Historiam Svæc. Nobilissimi LAGERBRING continuare aggressus, est (*Kortfätt. af Sven Lagerbring Svea Rikes Historia*) ad a. 1495 p. 63.

(695). Qui ætatem & narrationes Auctorum qui de hoc facto egerunt, conferre voluerit, facile deprehendet, famam de magicis *Possi* artibus, ex plebeja & absurda traditione diu post ortam, versus finem sæculi demum XVI in lucem prodidisse. Ad quam refutandam si argumenta adferre opus esset, vel hoc sufficeret, quod opinatus ille Magus non modo insignem liberalitatem erga ecclesiam Aboënsē demonstraverit, atque summis suæ ætatis viris (inter hos *Stenoni* Pro-Regi) carus honoratusque fuerit, sed etiam, teste Auctore nostro (qui impense eundem laudat) *amicus sincerissimus* Episcopi Magni, viri pii ac *morum gravitate præclari*.

pe visarum aut fictarum, varie comminiscendarum locuples oblata fuit materies (696). Neque tamen repugnabimus, si cuniculo pulvere pyrio impleto (Mina) turrim, cum hostibus illam occupantibus, fuisse disiectam, atque inde hos vehementer conterritos, quis docuerit? Ceterum insolitam atque mirabilem aliquam causam, ad talem consternationem pariendam, non semper necessariam fuisse, Historia testatur (697). Nimis autem aper-

---

(696). Auctor antiquissimus & gravisimus, Episcopus noster *Magnus Nicolai*, in literis nuper laudatis (Not. 693), datis a. 1496 ex curia sua *Korois ipso die Epiphaniæ Dni* (6 Jan.), visam ait Russis, urbem expugnaturis, hanc plenam armatorum, licet præsidium Svecicum minime esset numerosum, ac sub celo ignitam crucem b. *Andreas*. Fortassis vel parhelio viso, vel cum summo m. ne (*Chron. Rhythm.* ait *arla morgon*) urbem ag. ressi sunt, auroræ boreali, hoc phantasma ortum debuit? Cumque dies esset Apóstolo *Andreas* facer, ejus crucem in illo agnoscere phænomeno, difficile non fuit! Cui reliquas species, terrore excita phantasia, facile mox associavit. Vehementes illius fragoris, (*Wiborgska Smällen*) quem arte sua *Possum* excitasse recentiores tradunt, neque Episcopus, neque *Chronicon Rhythm.* (reliqua multis exponens p. 541-545) neque *OLAUS PETRI* l. c. ac ne *MESSENIUS* quidem in *Scandia* (T. IV p. 50 T. X p. 22) vel verbulo meminere; tantam rem, si de illa quidquam inaudivissent, haud facile silentio involuturi. Cfr. Anonymus continuator *Historiæ Lagerbringianæ* l. c. Ceterum literas Episcopi nostri, apud *STIERNMANNUM* l. c. fæde corruptas (quod ipse alibi fatetur, cf. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785 Append. p. 239), utpote ab homine descriptas in veteribus monumentis legendis & explicandis, ut apparet, profusus imperito, infra legendas bimus saniores & accuratius propositas.

(697) Quamobrem eo minus necesse est, simplicem veterum narrationem conjecturis vel commentis quibuscunque augere; eoque nomine parum nobis placet ratio *Dni BAHDE*, qui l. c. (p. 13) putat antiquiores scriptores nonnullas reticuisse circumstantias, ut inveteratam magice suspicionem ab illustri adeo persona averterent &c: quæ non modo gratis asferuntur, sed etiam novum de *Magia Possum* figmen-

te & nostris (698) & Rusforum monumentis (699) re-
L I I I pugnat

tum, *inveteratæ suspicionis nomine*, contra fidem veterum, ornant. Veremur etiam, ne quæ de apparatu *Posii* Chemico ibidem (p. 8 & 21) dicuntur, ad fidem insulso eidem figmento fœnerandam, postea confabricata sint? Quem magnum fuisse virum ac heroa, licet Chemicæ artis rudem, facile credere licet. Neque etiam, quibus testibus (scriptoribus veteribus atque idoneis) doceri queat, nobis quidem innotuit, *Posium* Academiam Parisinam ad perdiscendas liberales artes adiisse (BAHDE l. c. p. 7, & Disf. ADOLPHI FRID. KIELLIN *de statu rei literariæ in Svecia per tempora unionis Calmariensis*, Lundæ a. 1772 Præfide Nobil. LAGERBRING editæ p. 20): quod consilium rarissime Optimatum filii, nisi qui Ecclesiæ ministerio se addixerant, suscipiebant. Nec aliud quidquam, nisi studium posterorum, fidem qualemcunque rumorì populari de arte *Posii* sive *Magica* sive *Chemica* comparandi, demonstrare nobis videtur conservatus diu in arce Viburgensi Lebes ille magnus, (sive muro arcis, ut alii tradunt, insertus) Cfr. BADHE l. c. p. 21 et *Fol. Hebd. Ab.* l. c.: quem olim vel nistro excoquendo vel alii tali usui inserviisse, utique credas.

(698) Usum pulveris Pyrii in septentrione recentem non fuisse, ac in Svecia ante finem seculi XIV cognitum; tertio seculi XV decennio inter merces civium Stockholmicorum commemorari; eodem tempore bombardas (*Canoner*) ibidem fundi jam consuevisse, & circa medium seculi fabricatores pulveris tormentarii ibidem jam repertos fuisse; accurate docet Cel. MURBERG (*Aumärkningar om Krutets ålder och bruk*) in Actis R. Academiæ Literar, Humanior. Hist. & Antiquitt. T. IV p. 329 sqq. Quin usum pulveris pyrii, sclopetorum & bombardarum, Russis adeo non fuisse incognitum, demonstrant cum Literæ *Magni* Episcopi sapius laudatæ, tum *Chronicon Rhythmicum* (l. c.), ut hujusmodi machinis & multis & magnis eisdem in ipsa hac oppugnatione urbis Viburgensis esse usos, expresse testentur: quod testimonium Auctoris coævi (*Chronici Rhythm.*), erroris arguere haud debuerat Nob. V. DALIN (l. c. p. 824 Not. 10), qui ipse, ut hypothesi suæ serviat, in vitio est manifesto.

(699). Docet Cel. MÜLLER (*Sammlung Russischer Geschichte*, V Band p. 491) *Aristotelem Bononiensem* a. jam 1475 Muscoviæ fuisse, ac Russos artem bombardas fundendi iisque utendi docuisse; quibus etiam a. 1482 contra Livonos usi sint. Sed ille, *Dalini* errorem corrigens,

pugnat Nobiliss. VON DALIN, qui (l. c. p. 823) vim pulveris pyrii, in reliquo septentrione hactenus parum notam, Russis plane incognitam fuisse asserens, inde rationem eventus hujusce deducit. — Præmii loco ob merita in patriam, cum alias tum imprimis obsidionis hujusce Viburgensis tempore demonstrata, *Positio* nostro *Angermanniam* & territorium *Asense* in *Westrogothia* (700), feudi jure a Senatu Regni concessa sunt. — Scriptores Rusfici parum & de obsidione hac & de toto bello a Johanne Basilide I. contra Svecos gesto, commemorant, ita ut ex iis nihil fere opis ad historiam ejus illustrandam haberi queat (701). Inter nostros autem auctores veteres, de tempore obsidionis & susceptæ & finitæ, disensio quædam levis intercedere videtur (702). — Annum mortis

---

hujus tamen fide usum pulveris pyrii & bombardarum tum demum apud Svecos incepisse (serius sc. quam apud Russos?) asserit.

(700). Non totam *Westrogothiam*, ut prodere videtur Anonymus continuator *Hist. Lagerbringianæ* l. c. Concessum autem ei fuit hoc feudum (una cum prædiis Coronæ quæ pater suus in *Dalia Westrogothiæ* habuerat) ad dies vitæ, hæredibusque suis proximis per annos XXX post ejus mortem. Vid. *Litteras R. Senatus* apud Dn. BAHDE l. c. p. 22 sq. Cfr. V. DALIN l. c. p. 824 & Cel. GJÖRWELL *Sv. Mercurius* l. c.

(701) Meminit Ill. MÜLLER l. c. atque maxime copias *Novogrodensum*, duce inter alios *Jacobo Zachariæ* (*Sachariitjch*), imperatore magnæ apud suos famæ, jussu Magni Ducis, *Viburgum* oppugnasse, docet.

(702) *A feriis divi Matthæi Evangelistæ* (d. 21 Sept.) *ad ferias S. Andree*, (d. 30 Nov.) Possum *obsidionem Viburgicæ* pertulisse, Auctor noster diferte testatur; die demum *S. Andree* ipsam illam vehementem Rusforum impetum contra urbem factum esse (qua de re omnes consentiunt) innuens. *Chronicon Rhythmicum* Russos, post infelicem oppugnationis eventum, nocte *S. Barbaræ* (d. 4 Dec.) inde fu-

tis *Posfi* nostri, JUUSTENI verba aperte produunt (703). Caterum amicitiam hujus herois cum Episcopo *Magno*, ab Auctore nostro celebratam, non modo liberalitati suæ in Capellam ab hoc institutam (qua de re nuper, not. 684 commemoravimus) ansam dedisse, sed alia quoque benignitatis suæ in Ecclesiam Aboënsē documenta peperisse, credi potest (704): quem in his oris mortuum sepultumque fuisse, ex ipsis verbis JUUSTENI non absurde colligas (705).¹

L l l l 2

De

gisse narrat (p. 544). Literæ autem Episcopi *Magni*, obsidionem illam ante festum, v. *Annæ* quod apud nos *XVIII Kal. Januarii* (d. 15 Dec.) celebratur, fuisse disolutam, asserunt. Quæ conciliari ita fortassis poterunt, ut jam mense Septembri hostes urbem cingere atque comœatu privare inceperint (cfr. *Chr. Rhythm.* p. 236, 537, 538), sed præcipua oppugnationis vis in fine Novembris eruperit, cujus eventu infelici territi, nec ulterius pugnandum esse decreverant, ymmo post hoc ad procedendum occulte se disponebant (ut verba audiunt Episcopi). Quamobrem exercitus hostilis, *Olofsburgum* invasurus, die jam 4 Decembris, a *Wiburgo* recessit; parte tamen copiarum, ad urbem molestandam, in vicinia ejus relicta, donec in medio Decembris omnes tandem abirent?

(703). Annum igitur (1500) & diem (25 Martii) quo *Canutus Posse* obiit, fide Auctoris nostri tuto definire potuisset Nobil. UGGLA l. c.

(704) Reperimus eum Domum Ecclesiæ Cathedrali in urbe Aboënsi donasse (*"Litzle vorefw garden, som Kirken fick aff Knet Posse, liggendis gimmooth Gertrud Karwotaska pa Fågatan"*, in *Registro Eccles. Ab.* vocatur (Fol. 270), & *CXL Marcis* æstimatur).

(705) Magnam præterea in Finlandia vitæ partem egit: cujus res plura supersunt documenta. Inter quæ memorabiles sunt Literæ *Stenonis Sture*, data a. 1485 d. 5 Aug quibus testatur *Possum* non modo rationes accuratas reddidisse pecuniæ 1000 Marcarum, quam pecu-

De toto hoc bello Rusfico, Finlandiæ admodum funesto, multis agit *Chronicon Rhythmicum* Majus, p. 536-554 (HADORPHII *Append.* p. 343 sq. nec non Nobil. v. DALIN I. c. p. 812, 818 sq. 822-829). In vetustis quibus-

dere quotannis debebat, quamdiu *Tavasteburgum* cum sua ditione obtinuit, sed etiam redituum ex Arcis Viburgensis ditione, quamdiu illam (antea) obtinuerat, perceptorum. Etiam suis Literis Senatus R. eum liberavit omni accusatione et ratione porro reddenda munerum suorum publicor., confirmans literas sibi antea datas (*Jomfruhamm* d. 9. Aug. ej. a.) Servantur in Bibliotheca Regia Stockholmenſi. Ubi etiam vidisse habetur, a *Jacobo Petri* (*Jeppe Persson* Legifero Fennici Australis (Vicario?) a. 1482 ex ratum, literarum *Johannis Petri* (*Hans Pehrsson*) Judicis Territorii Hollolensis, quibus hic *Canutum Posse*, ex testimonio incolarum parocias *Tavasticas Hanho & Tuulsis* habitantium, omni culpa liberat cædis, cujus particeps fuisse arguebatur. — Obliti nuper fuimus significare (not. 695, 696 aut 697), putidos illos rumores, quos exemplari suo *Chronici Olai Petri* MS. versus finem seculi XV adscripsisse Pastorem Ecclesiæ Stenby Ostrogothici *Jonam Klint*, docet Nob. v. STIERNMANN (Vid. *Fol. Hebd. Ab. l. c.* p. 236 sq.), neque MESSENIO fuisse ignotos; e cujus Schedis *Sigfridum Aroneum* (*Forsum*) eodem in vita Episcopi Magni (nostri) legendos exhibuisse testatur PALMSKÖLDIUS (*Archiv. N:o XIV Topogr. T. LXI Carelem, p. 295*), easdem nugæ adferens, quas ex *Klintio* protulit (l. c.) STIERNMANNUS, atque hæc modo verba interferens: "Sjelfwa dhen Kettlen hwaruthi smällen till,,reddes, säsom ock et Köksfwerdh, therimedh en Köck skall hafwa,,många af Rysarne nederlagt, wijses ännu i dagh på Slättet. Georg.,,Haveman de Wiburgo Oratio, edita Dorpati 1694." Vel illa de duplici urbis obsidione, a qua utraque *Posse* Rusfos artibus suis depulerit narratio, quam parum fidei rumor hicce mereatur, satis prodit. Ipse MESSENIUS contentus fuit, *Scandiæ T. X p. 22*, scripsisse, Rusfos a Viburgo per admirabile quoddam *Canuti Posse* Stratagema fuisse depulſos; *T. IV p. 50*, funesto sub turribus fumo excitato, plurimos hostium ex superioribus illarum tabulatis acriter pugnantes, suffocasse, fugasse, obsidioneque urbem liberasse, dicit, *Chronici Rhythmi* narrationi simpliciter insistens, nullaque fragoris illius mentione injecta; in *Chronico* autem *Rhythm. Finn.* cum eadem fere adduxisset, hand

)

(

busdam monumentis hoc bellum, ob diuturnitatem & vehementiam suam, nostratibus audit *Russicum bellum magnum*; in quo Episcopus etiam noster, ad patriam defendendam, & opem & curam laudabilem Reip. exhibuit (706). An vero Administrator Regni *Steno Sture* omni culpa illius negligentius & segnus gesti, atque hinc permistæ hostibus potestatis Fenniam crudelissime vastandi (707), prorsus liberari possit, dubium videri queat (708)? quamvis &

L I I I 3

Epi.

insulse addit: *Thetta var Smällen i Wiborgh, som gjorde Rysen sådan forgh.* (p. 41; cf. Fol. Hebd. Ab. l. c. p. 237).

(706) Præter eam quam supra laudatæ Literæ suæ testantur harum rerum curam, idem confirmat *Chronici Rhythmici* narratio de 50 militibus Episcopi Magni, qui in eruptione a *Posjo* ex urbe Viburgensi contra Russos facta, occubuerunt. (*Chr. Rhythm.* p. 538.)

(707). Totam *Careliam*, *Savolaxiam*, magnam *Tavastiam*, & quandam *Nylandiæ* partem, nec non *Ostrodotniam septentrionalem*, crudelissime fuisse igne ferroque vastatas, & incolas barbarica sevitia afflictos & occisos, docet (præter Auctorem nostrum) *Chron. Rhythm.* suo more canens: (p. 548) *Kareel, Savolax, halft Tavasteland ligger öde; Ther vare no ingen boo, Hwaske hund, hane eller koo. Hoo kan sik ther hwijla? Landit ligger öde mer än 80 mijla.* Cfr. p. 536, 546 sq. & HADORPHI *Append.* p. 343 sqq. VON DALIN l. c. p. 812, & c. MESSENIUS *Scond.* T. IV p. 48 sqq. T. X p. 22, & *Chron. Finl. Rhythm.* p. 40. (quo loco, ut & *Scondiæ* locis laudatis, nomina Territoriorum Carelicorum misere corrupta, ita restitui debent, ut pro *Laskis* l. *Laschis* l. *Lasche* legatur *Jääskis*, & pro *Egreste* l. *Egrepe*, *Eurápää* s. secundum Carelicam dialectum, *Egrápää*).

(708) Minus faventer de consiliis atque diligentia sua judicare videntur Auctor *Chronici Rhythmici* p. 537, 538, 540 sq. 545, 547, 550, 552 (554?) & OLAUS PETRI, *Chron.* ad a. 1495 & 1496; cfr. Anonymus continuator *Historiæ Lagerbringianæ*, ad eodem hos annos. Ac sane sollertia satis, prompta, idonea & sufficientia ad Finlandiam ejusque fines contra favorum horum hostium irruptiones tutandos, consilia & adminicula capta atque adhibita non fuisse, res ipsa docet; si etiam Proregi infelix ac perniciosum non minus quam turpe consilium, Russis Fennicæ partem quam postulabant concedendi, (quo melius regnum

Episcopum nostrum (709) & alios præclaros viros nactus
 sit defensores (710).

Præ-

Sveciæ, ac suam inprimis auctoritatem & manus eminens, contra Regis Johannis molimina tueri valeret), haud tribuamus. Cfr. MESSENIUS *Scand.* T. IV p. 48-53, ad a. 1494-1497.

(709). Quam hic fuerit sollicitus, de fama *Sturii* contra adversariorum suorum criminationes tuenda, literæ suæ ad *Magnum Laurentii*, Præfæctum Viburgensem suosque socios qui urbis arcisque hujus præsidium susceperant, etc. satis superque demonstrant, quibus favens & benignum testimonium in causa ejus, ab illis efflagitat, quasque, cum egregiam huic rei lucem asserant, ex apographo veteri descriptas hic adponere placet: "Vi Magnus med Gudz nåde Biscop i Abo, hellsom eder ofs elskelige Magnus Larensen, Fougte på Wijborg, och flere the gode män och dandefwenner, som liggie i Slottzlofven ther sammastadz, thesligest Borgmestere och Råd i Wijborgz stadh, och vore Landzprovest i then landzände, kärilige med Gudh. Käre vener, skal eder witterligt ware, at wår Käre broder Herr *Sten Sture*, Riddare och Hoffmestere i Sverige, haffuer ofte och tijdt iblandh andre ärendede rört och talat med oss om then skada och förderff som skedd är på thenne fattiga landzände aff the omilde Rydzer i thenne förlidne år, och fruchter han endelis före, att några skola wara the som honom vele förwijste och förkaste, at thet skulde wara hans bress och försumelse at sådanne skada skedd är, och att thenne landzände ey bleff ansatt i tijdh och i thyma år: hwilket medh Gudz hielp doch icke besynes i sanningen, när thet komber til en rätt ransakan. Hvarföre tåbedie wij eder, att i hafwe almogen tillhopa ther i løbnet, och förhörer med them om the vele göra wår käre broders ursåcht häruthinnan; eller och om någor år then som honom yilde skylde therföre, hwilket ofs hopas att ingen biuder til: och når i hafven fongit svar aff them, to scriffuer ofs till oförtöffvet hvad the eder swara, under alles edre insigle och flere gode mäns, som ther i then Landzänden stadda åre, och sender ofs sodane breff hijt oförtöffvat, hwilket wij och wår käre broder gerna förskylla medh allo godho, och bewisen eder häruthinnan som hans och wåre gode troo är till eder, som ofs hopas at i och gerna gøre. Ider her medh alsmectig Gudh ewerdelige befallandes. Ex Castro nostro *Kusha* ipso die beati Clementis anno Domini MCDXCVIII, nostro sub sigillo." Cfr. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1791, N:o 49, ubi eadem inferi curavimus.

(710). Vid, Nobil, v. DALIN I. c. C. XIX §. 14 & 15, qui di-

Præcipuas in Ecclesia Aboënsi dignitates, *Magno* nostro sedente Episcopo, sequentes gessisse viros reperimus: Præpositi munus post nostrum suscepit M. *Laurentius Michaëlis Suuripää*, qui eidem deinde in Episcopali quoque dignitate succesit. *Archidiaconi* nullius nomen ad nostram cognitionem pervenit. *Decanum* a. 1492 fuisse M. *Magnum Johannis* reperimus (711). Inter *Canonicos* eminentur *Magnus Laurentii* (idem, ut putamus, qui cognomen habuit *Grifefotb* vel *Griffotb*, et *Archidiaconi* postea dignitate auctus fuit?) et M. *Arvidus Kurck* (qui factus deinde fuit Episcopus): de quibus infra.

De *Præfektis* Arcium ac Provinciarum Finlandicarum, tempore quo *Olaus*, *Conradus* atque *Magnus* noster Ecclesiæ Fennicæ præerant, alio loco, ex initio, egimus (712). *Legiferos*, quos eodem hoc tempore fuisse in *Finlandiæ*

ligens magni Viri patrocinium suscepit.

(711) Meminit DIJKMAN *Antiquitt. Ecclesiast.* p. 256 literarum, quibus Senatus Regni potestatem belli Russici dirigendi viris quibusdam præclaris, a. 1492 d. 28 Octobr. dedit; inter quos recenset, præter *Canutum Posse*, *Magnum Johannis*, in artibus Magistrum, *Decanum Ecclesiæ Aboënsis* (qui forte primus fuit hac dignitate ornatus?); *Ericum Ragvaldi* militarem, et M. Henricum . . . *Canonicum Aboënsis*. Quæ literæ, diligentiori sane dignæ examine, ubi jam deliteant, ignoramus.

(712). Vid. *Fol. Hebd. Aboëns.* a. 1785 Appendix, ubi Stiernmanianum eorum Catalogum supplere et emendare conati sumus. De *Aboënsibus* agitur p. 196 — 205; quibus nunc addimus, *Christiernum Benedikti* in S. Iestad etiam a. 1457 & 1462 vocari Præfectum Arcis Aboënsis (*Höuidzman pa Abo*); *Johannem Haquini* a. quoque 1472 audire Præfectum Fennicæ Borealis (*Fowgdé i Norrfinne*); *Martinum Johannis* (*Mårten Jönsön*) Advocatus Aboënsis a. 1480 fuisse reperitur; *Johannes Kyle* non modo a. 1487 & 1488, sed etiam a. 1490 idem munus obiiisse, — *Præfektii Tavastenses* ibid, p. 219 sqq, enumerantur (coll. Celi.

landia reperimus, in subjecta nota nominabimus (713)^o quos, ut et *Judices Territoriales*, non alios fere nisi illustri loco natos, electos fuisse atque constitutos, comperimus.

De

GJÖRWELL *Sv. Mercur.* a. 1755 Sept. p. 268 sqq.); quibus addendus est *Engelbertus Jacobi (Engelbrecht Japson)* qui hoc munus annis 1448 & 1449 administravit; cui *Olaus Nicolai Tavast* a. etiam 1458 præfuisse reperitur. Male itaque hunc a. jam 1455 obiisse narrat Nob. STIERNAN (apud Dn. GJÖRWELL l. c.); quod vel ex inscriptione sepulchro suo incisa (atque a Nob. *Elia Brenner*, antequam incendio Templi Cathedralis a. 1681 periret, delineata ac in Bibliotheca Regia Stockholmensi conservata patet), quæ hujusmodi fuit: *Anno D. ni. MCCCCLX in crastino S. Petri de Cathedra obiit nobilis vir Olaus Tavasth Miles. Orate pro eo. — Præfetti Viburgenses* adferuntur in *Fol. Hebd. Ab. l. c. p. 225 sqq.* Addere licet, a. 1458 *Bothe Benedicti (Benktsjon)* Armigerum, vocari *Herr Iwar Niclisjons fogethe* in iis partibus; a. 1455 *Jacobus Petri (Jappe Pederjon)* dicitur *K. Carls Åmbtsman här i landet* (in Vib. provincia); & literæ Ep. Magni quas nuper atulimus (not. 709) misæ sunt ad *Magnum Laurentii Præfectum Viburgensem*. Tandem inter *Præfectos Korsholmenses* s. *Ostrobotniæ* (de quibus ibid. p. 26 sqq.) reperimus a. 1445 fuisse *Ingwarum Nicolai (Ingwar Nielsjon, Fogate uppa Korsholm)*; e cujus antecessoribus nominatur *Olavus Henrici*.

(713) Legiferi Fennix Borealis fuerunt, post *Henricum Clauusjon* (de quo supra p. 483 sqq. Not.) *J. Hartichinus Jacobi (Hartik. l. Hartvig Japson l. Jacobsjon)* clarus et potens in his terris vir, qui ab a. 1459 ad a. 1486 ei muneri præfuisse reperitur. Antea *Judicem* fuisse *Territorialem (Håradshöfdinge)* invenimus, cum *Territorii Vemoënsis* (a. 1449, 1453 & 1454; nisi Vicarium aliquando egerit?) tum in *Kaland* (a. 1450 & 1451), quod ubi quarendum sit, nescimus. Hunc familiæ *Tavasticæ* temere inserit BÅNG, (in Schemate sæpius citato), cum tamen vel insignia sua gentilitia (Bapen) ad aliam omnino gentem pertinuisse doceant, tres quasi domos a parte laterali vilas (gaf-lar), duplici serie (quarum una sursum altera deorsum spectat), linea vel fascia separatas, ostentantia, quæ a superiore sinistra ad dextram in-